

Cuntent d'avair mess en pe la Chasa editura rumantscha

Pro Helvetia – ils ultims onns e l'avegnir ord vista rumantscha

CUN PETER EGLOFF HA DISCURRÌ
CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ Ina bilantscha cuntentaivla tira Peter Egloff suenter set onns tar la Pro Helvetia. Igl è gartegià da metter en pe la Chasa editura rumantscha. A moda sceptica s'exprima el pertugant las novas structuradas da la Pro Helvetia.

Dapi set onns essas Vos commember dal cussegl da fundaziun. A la fin da quest onn scada Voss temp d'uffizi. Co As ha plaschè il temp tar la Pro Helvetia?

Peter Egloff: Possibilitar cultura sco incumbensa è insatgè bel. Il pli motivant è adina stà il clima da lavur en la gruppa «litteratura e societad». En questa sutgruppaziun essan nus otg commembers dal cussegl da fundaziun. Nus avain in excellent spiert da collavuraziun. Nagin na promova mo ses agens projects e pensa sulet per ses pitschen iert. Quai na datti tenor mias experientschas betg uschè savens en tals gremis.

Tge influenza ha in singul cusseglier? Mintgin sto gea represchentar ina regiun u ina sparta culturala.

Jau hai adina vesì mamez, ditg in pau patetic, sco represchentant da la Quarta Svizra. Quai è stà mia emprima incumbensa. Ina maioritad dals projects ch'jau sun m'occupà na pertugavan dentant betg la Rumantschia, mabain la sparta da museum, d'exposiziun, publicaziuns etnograficas u occurrenzas culturalas. Igl è stà impurtant per mai d'avair da far era cun autras domenas.

La nova structura munta ina centralisaziun

Da tge project realisà avais Vos il pli grond plaschair?

Sa chapescha da la Chasa editura rumantscha. L'emprim avevan nus instradà ina dieta per eruir ils problems d'edir cudeschs en Rumantschia. Igl è sa resultà ch'i dovra ina chasa editura. Ins ha pudì persvader il chantun e la Lia Rumantscha da trair per la medema suga. In studi ha mussà co ch'ina chasa editura avess da vesair ora. La fin finala han ins mess en pe la Chasa editura rumantscha sco «joint venture» cun il chantun e la Lia. Questa iniziativa da la Pro Helvetia è mo stada pussaivla grazia al sustegn unanim e resolut dals otg comembers da la gruppa «litteratura e societad» sut il presidi da Peter Utz. Il comité directiv dal cussegl da fundaziun ha l'emprim betg mussà grond entusiassem per l'idea.

Ina autra chaussa che ma fa plaschair è che las «Annalas», sco suletta periodica da reflexiun approfondida da la Rumantschia, survegnan ussa mintg'onn ina contribuziun da la Pro Helvetia.

Quants projects avais Vos tractà ad onn?

La Pro Helvetia retschaiva mintg'onn var 3500 dumondas per sustegn. Circa la mesadad survegn ina resposta positiva. Projects sut 20 000 francs po il secretariat decider en atgna cumpetenza. Tar projects rumantschs

Peter Egloff viva a Sumvitg ed è commember dal pool d'experts per la promoziun da la pasch dal Departament federal d'affars externs. El è stà 7 onns schef da la Televisiun Rumantscha.

eri dentant auter. Perquai che nagin en il secretariat sa rumantsch èn era dumondas per pitschnas summas, per exempel per contribuziuns da stampa, sa tschentadas sin mia maisa.

A partir dal 2012 sa midan las structuradas da la Pro Helvetia. Empè da 25 commembers dumbra il nov cussegl da fundaziun mo pli 9 commembers. Tge schais Vos da quest svilup?

Il nov gremi na vegn en l'avegnir betg pli a s'occupar da projects e programs concrets sco nus oz, mabain mo pli da dumondas strategicas. Quai munta ina gronda midada. Per mai èsi cler: Entras la diminuziun han las minoritads e las periferias damain paisa.

Ma cun Claudia Knapp sco nova cussegliera a partir dal 2012 ha la Rumantschia puspè ina represchenta en il cussegl da fundaziun da la Pro Helvetia.

Quai legra mai zunt fitg ed jau hai gratulà e giavischà ad ella tut il bun per la nova incumbensa. Ma per revegnir a las structuradas: Entras il cussegl da fundaziun «vegl» cun ses 25 commembers aveva la Pro Helvetia enfin uss lioms directs e relaziuns intensivas cun tuttas regiuns e cun tuttas spartas d'art. Quai vegn sminui e munta ina centralisaziun che dat ina pli gronda paisa al secretariat ed en davosa consequenza al directur.

La midada dat dapli paisa al secretariat ed al directur

Ina sperdita d'influenza per minoritads u per gruppaziuns culturalas?

Quai suppon jau – er en vista al fatg ch'il secretariat da la Pro Helvetia sa chatta a Turitg. A partir dal 2012 ha el mo 9 empè da 25 «antennas» per l'entira Svizra enturn. I exista ina malsogna che sa numna «Züri-Seligkeit». Quella fa magari emblidar ils contaminads che Turitg è mo ina

pitschna part dal mund svizzer. Jau sai da tge ch'jau discuro, pertge jau sun naschè en questa citad ed hai vivì là bunamain quatter decennis.

Ma il nov cussegl da fundaziun vegn ad eleger l'onn proxim anc ina cumissiun d'experts. Là san tuttas spartas culturalas esser represchentas.

Entras la midada han las minoritads damain paisa

Enfin uss aveva – sco gia ditg – il cussegl da fundaziun da decider davart projects pli gronds. En l'avegnir sa il secretariat consultar ils experts dal nov gremi, obligatoric n'è quai dentant betg. La decisiun finala prenda de jure il secretariat ed il directur. Pli navant: En ina cumissiun da 13 experts na pon ins betg resguardar tuttas quatter spartas d'art ed anc las regiuns linguisticas sco enfin uss. Perquai vul ins uss anc installar in tschert dumber d'experts «laterals». En las sedutas da plenum dal cussegl da fundaziun avain nus adina avertì che 13 experts na bastian betg. L'entschatta avevan ins schizunt vullì tscherner sulet dus experts per litteratura, in franzos ed in tudestg. Suenter protestas dal Tessin han ins finalmain decidì da tscherner anc in terz, in talian. In post per la Rumantschia n'è tenor mias infurmaziuns enfin uss anc betg prevedì en il gremi dals 13 experts, sulettamain in post tranter ils experts «laterals». Ma las decisiuns definitivs vegn il cussegl da fundaziun a prender. Midadas fissan anc pussaivlas.

Vos preferissas il sistem d'enfin qua.

Jau na sun betg profet e na sai betg dir co che la chaussa sa sviluppa. Dad ina vart datti structuradas e da l'autra vart datti persunas. Sche la collavuraziun tranter las persunas funcziuna bain ed i regia in bun clima da confidenza cuntanschan ins bier, era sche las structuradas n'èn betg ideallas. En cas

da conflicts vesa quai lura magari ora auter. Ed ord vista da la Rumantschia, da minoritads u da la periferia en general na ves'jau actualmain nagina meglieraziun u in progress en questa midada.

Tge sa mida uschiglio anc?

Sco represchentant en il cussegl da fundaziun avevan ins fin uss la pussaivladad d'instradar in project. Ins aveva er ina tscherta paisa da dumagnar atras il project.

Sco per exempel la Chasa editura rumantscha?

Gea. Per in gremi consultativ – sco la gruppa d'experts – vegni ad esser pli grev da metter sin via talas iniziativas.

Turnainsa anc ina giada tar la Chasa editura rumantscha ch'i datti dapli prest dus onns. Ella vegn finanziada da la Pro Helvetia, dal chantun e da la Lia Rumantscha. Essas Vos cuntent cun quest project?

Il svilup è plaschaivel ed era las ovras ch'èn cumparidas dastgan ins tuttavia mussar. Jau sun uschè lunsch cuntent e sper ch'ins chattia vias per segirar la cuntinuaziun.

In expert per la Rumantschia n'è fin uss anc betg prevedì

La fasa da pilot da la chasa editura va anc in onn. Sustegn la Pro Helvetia la chasa editura er en l'avegnir?

La Pro Helvetia na sa e na vul betg sa liar cun structuradas permanentas. Quai era stà a sias uras l'argument principal cunter il project entaifer la Pro Helvetia. L'idea era naschida perquai ch'jau avev vesì tar bieras dumondas da sustegn ch'i mancava en Rumantschia il know how editorial. I na deva nagina structura, nagina chasa editura professiunala pli. Ins ha vullì dar la schanza d'edir en Rumantschia cudeschs en moda e maniera professiu-

nala. Igl è stà in'exceptiun, pertge i aveva num «Ina situaziun speziala dovra er ina schliaziun speziala». Ma igl era da bell'entschatta cler ch'ins giadia mo a finanziar trais onns e ch'i sa tractia d'in agid da partenza.

Vul quai dir che la Pro Helvetia na s'engascha suenter betg pli finanzi-almain?

Ella vegn a s'engaschar cun sustegnair l'ediziun da singuls cudeschs, ma betg pli cun gidar a finanziar l'infrastructura da la chasa editura. Jau sper che quai saja auter tant tar il chantun sco era tar la Lia Rumantscha. Ma quai stuess ins dumandar la Lia ed il chantun. Jau sai dentant che l'Uffizi federal da cultura, cun il qual nus eran stads en contact a sias uras, ha ditg ch'el considereschia il sustegn d'ina chasa editura sco incumbensa da coc da la Lia Rumantscha.

Essas Vos optimistic ch'i giagia vivavand cun la chasa editura?

Bain, ins sto adina esser optimistic. Ma i dovra segir era lavur da lobby da quella gliend che s'interessescha per l'avegnir da la litteratura rumantscha – ina sfida cuntant per il cussegl editorial da la Chasa editura rumantscha

I dovra lavur da lobby per la Chasa editura rumantscha

Tge duai la Pro Helvetia – sco ina da las grondas instituziuns che promovon cultura – prestar per la rumantsch? E nua datti cunfins?

Jau sun adina stà encunter in tractament spezial dals Rumantschs en quai senn ch'ins applitgass autras mesiras qualitativas. Igl è stà fitg impurtant per mai che la lotta qualitativa per giuditgar projects rumantschs saja la medema sco per ils auters linguatgs. Far cumpromiss en quest grà donnegiescha la reputaziun da la minoritad. Pli gugent far pli pauc e gliez far bain. Jau hai empruvà da trair atras quai uschè lunsch sco pussaivel. Ma promover ina minoritad munta era ch'ins mettia a disposiziun forza in zichel dapli daners che quai ch'ella avess da bun tenor la clav da reparti-ziun sin fundament da la populaziun.

Pia in zichel dapli che 0,8 per-tschient.

Gea. Da l'autra vart hai jau mintgant g' miseria da dar or il daners ch'jau avess g' a disposiziun per projects litterars rumantschs pervi da mancanza da dumondas insomma u mancanza da dumondas che correspundevan a las pretensiuns da qualitad minimalas. Problems serius per finanziar projects litterars rumantschs n'hai jau en quest senn mai g'.

Tschentan ils auturs rumantschs pia memia paucas dumondas a la Pro Helvetia?

Jau na sai betg dir sch'ils auturs rumantschs èn memia mudests per far ina dumonda u ch'i na dat betg avunda bunas ideas – jau na vesel gea betg en las stivas da scriver. L'adressa da la Pro Helvetia e las cundiziuns èn dentant enconuschantas a tuts e las formalitads per far ina dumonda èn fitg simplas, cuntant per projects litterars.